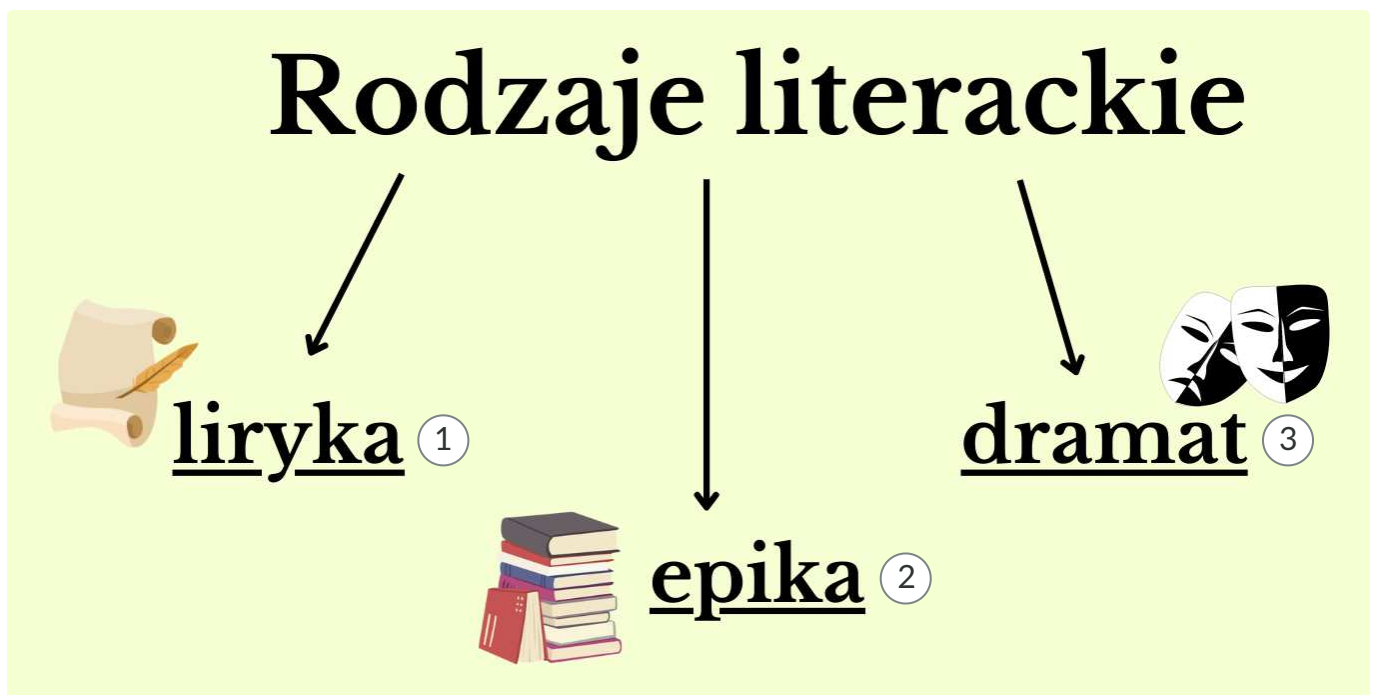

Co nazywamy epiką?

Bibliografia:

- Źródło: Daniel Pennac, *Prawa czytelnika*, [w:] tegoż, *Jak powieść*, tłum. Katarzyna Bieńkowska, 2007, s. 173.
- Źródło: Henryk Sienkiewicz, *Potop*, dostępny w internecie:
<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/potop-tom-pierwszy/> [dostęp 8.12.2022].
- Źródło: Juliusz Słowacki, *Rozłączenie*, dostępny w internecie:
<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/rozlaczenie/> [dostęp 8.12.2022].
- Źródło: Molière, *Skapiec*, dostępny w internecie:
<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/skapiec/> [dostęp 8.12.2022].
- Źródło: Tadeusz Śliwiak, *Test*, [w:] tegoż, *Znaki wyobraźni*, Warszawa 1975, s. 233.

- wypowiada się podmiot liryczny,
- opis przeżyć, refleksji, zachwyków,
- utwór wierszowany (podział na wersy i strofy),
- język poetycki (np.: metafory, porównania, epitety),
- gatunki: fraszka, hymn, oda, pieśń, sonet, tren,
- przykładowe utwory: *Na lipę* Jana Kochanowskiego, *Świtezianka* Adama Mickiewicza, *Deszcz jesienny* Leopolda Staffa.

2

epika

- wypowiada się narrator,
- opis świata przedstawionego (czas, miejsce, wydarzenia, postaci),
- narracja może być pierwszo- lub trzecioosobowa,
- najczęściej pisane prozą,
- gatunki: baśń, epopeja, legenda, mit, nowela, opowiadanie, pamiętnik, powieść,
- przykładowe teksty: *Legenda o świętym Aleksym*, *Kamizelka* Bolesława Prusa, *Granica* Zofii Nałkowskiej.

3

dramat

- brak narratora,
- bohaterowie zostają opisani poprzez swoje zachowanie i działanie,
- utwór jest przeznaczony do wystawienia na scenie,
- dzieli się na tekst główny (wypowiedzi postaci) oraz poboczny (didaskalia),
- gatunki: komedia, tragedia,
- przykładowe utwory: *Antygona* Sofoklesa, *Skąpiec* Moliere.

Rodzaje literackie

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 1

Przeczytaj uważnie trzy poniższe fragmenty tekstów. Wynotuj ich cechy charakterystyczne, wyjaśnij różnice między nimi i zdecyduj, jakie rodzaje literackie reprezentują.

” Henryk Sienkiewicz

Potop, tom I [fragment]

Rozdział I

Przyszedł rok 1655. Styczeń był mroźny, ale suchy; zima tęga przy przykryła Żmudź świętą grubym na [łokieć](#) kożuchem; lasy gięły się i łamały pod obfitą [okiścią](#), śnieg olśniewał oczy w dzień przy słońcu, a nocą przy księżycu migotały jakoby iskry niknące po stężałej od mrozu powierzchni; zwierz zbliżał się do mieszkań ludzkich, a ubogie, szare ptactwo stukało dziobami do szyb [szedzia](#) i śnieżnymi kwiatami okrytych.

[...]

Wtem we drzwiach pojawiła się wyniosła jakaś postać w [szubie](#) i czapce futrzanej na głowie. Młody mężczyzna postąpił na środek izby i poznawszy, że się znajduje w [czeladnej](#), spytał dźwięcznym głosem, nie zdejmując czapki:

– Hej! A gdzie to wasza panna?

– Jestem – odpowiedziała dość pewnym pewnym głosem

Billewiczówna.

Źródło: Henryk Sienkiewicz, *Potop*, dostępny w internecie: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/potop-tom-pierwszy/> [dostęp 8.12.2022].

Rodzaj literacki:

Cechy tekstu:

” Juliusz Słowacki

Rozłączenie [fragment]

Rozłączeni — lecz jedno o drugim pamięta;
Pomiędzy nami lata biały gołąb smutku
I nosi ciągłe wieści. Wiem, kiedy w ogródku,
Wiem, kiedy płaczesz w cichej komnacie zamknięta;

Wiem, o jakiej godzinie wraca bólu fala,
Wiem, jaka ci rozmowa ludzi łzę wyciska.
Tyś mi widna jak gwiazda, co się tam zapala
I łzę różową leje, i skra siną błyska.

A choć mi teraz ciebie oczyma nie dostać,
Znając twój dom — i drzewa ogrodu, i kwiaty,
Wiem, gdzie malować myślą twe oczy i postać,
Między jakimi drzewy szukać białej szaty.

Źródło: Juliusz Słowacki, *Rozłączenie*, dostępny w internecie: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/rozlaczenie/>
[dostęp 8.12.2022].

Rodzaj literacki:

Cechy tekstu:

” Molière

Skąpiec [fragment]

Akt I

SCENA PIĄTA

HARPAGON; ELIZA i KLEANT *rozmawiają z sobą w głębi*

HARPAGON

myśląc, że jest sam

Mimo to, nie wiem, czy dobrze uczyniłem, zakopując w ogrodzie dziesięć tysięcy talarów, które mi wczoraj oddano. Dziesięć tysięcy [talarów](#) w złocie, to suma dosyć... (*Na stronie, spostrzegając KLEANTA i ELIZĘ*) O nieba! sam się zdradziłem! Zapał mnie uniósł; lękam się, iż rozprawiając sam ze sobą, mówiłem zbyt głośno. (*Do KLEANTA i ELIZY*) Co się stało?

KLEANT

Nic, ojciec.

HARPAGON

Dawno jesteście tutaj?

ELIZA

Weszliśmy właśnie.

HARPAGON

Słyszeliście...

Źródło: Molière, *Skąpiec*, dostępny w internecie: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/skapiiec/> [dostęp 8.12.2022].

Rodzaj literacki:

Cechy tekstu:

Ćwiczenie 2

Dopasuj wyrazy do odpowiednich rodzajów literackich.

Liryka

Epika

Dramat

środki stylistyczne

wątek

wiele wydarzeń i miejsc akcji

scena

obraz poetycki

tekst poboczny

dialogi

zwrotka

rym

wers

akt

teatr

narracja

wiersz

rozdział

tekst główny

podmiot liryczny

didaskalia

tom

fabuła

narrator

proza

Ćwiczenie 3

Podaj przykłady znanych ci utworów, które należą do epiki, liryki oraz dramatu. Zapisz tytuły tutaj lub w zeszycie.

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj do rodzajów literackich właściwe gatunki.

Liryka

Epika

Dramat

mit

baśń

komedia

tren

nowela

legenda

fraszka

oda

pamiętnik

sonet

tragedia

hymn

opowiadanie

epopeja

pieśń

powieść

Ćwiczenie 5

Przyporządkuj do poniższych cytatów właściwe nazwy gatunków.

„Trzasnęły drzwi. Basia wbiegła do kuchni i rzuciła się do lodówki.

– Auuuu!– zawyła i sięgnęła po serek.– Jestem głodnym stadem wilków!

– Nie jedz teraz – powiedziała Mama i wyjęła jej serek z ręki. – Za chwilę będzie obiad.

A poza tym zdejmij buty i umyj ręce. Nie pamiętasz już, że trzeba z nich zmyć bakterie po powrocie ze spaceru?”

Źródło: Zofia Stanecka, Marianna Oklejak, *Wielka księga. Basia*, Warszawa 2019, s. 11.

To .

„Dziwna istota była tylko trochę wyższa od Łucji. Od pasa w górę przypominała człowieka, ale jej nogi były nogami kozła (pokrytymi czarną, połyskującą w świetle latarni sierścią), a zamiast stóp miała najprawdziwsze kopytka. Miała też ogon, choć w pierwszej chwili Łucja go nie zauważyła, ponieważ był elegancko przewieszony przez trzymającą rozłożony parasol rękę, zapewne po to, aby nie ciągnął się po śniegu”.

Źródło: C.S.Lewis, *Opowieści z Narnii. Lew, czarownika i stara szafa*, Poznań 2022, s. 11.

To .

„Rycerz począł tłumaczyć się, że białego płaszcza z krzyżem nie przywdział tylko dlatego, iż gdyby to był uczynił, niechybnie byłby pojman lub zabity przez mazowieckie rycerstwo: wszędzie na całym świecie, we wszystkich królestwach i księstwach, znak krzyża na płaszczu ochrania, zjednywa życzliwość i gościnność ludzką, i tylko w jednym księstwie mazowieckim krzyż na pewną zgubę naraża człowieka, który go nosi”.

Źródło: H. Sienkiewicz, *Krzyżacy*, Warszawa 2017, s. 414.

To .

utwór fantastyczny

utwór historyczny

utwór współczesny

Ćwiczenie 6

Przyporządkuj tytuły do odpowiednich gatunków.

Powieści historyczne

Powieści współczesne

Powieści fantastyczne

„Władca pierścieni”

„Charlie i fabryka czekolady”

„Mikołajek ma kłopoty”

„Dziecko Noego”

„Harry Potter i kamień
filozoficzny”

„Potop”

„Opium w rosole”

„Dynastia Miziołków”

„Ten obcy”

„Opowieści z Narnii: Srebrne
krzesło”

Ćwiczenie 7

Przyporządkuj do podanych poniżej cytatów właściwy typ narracji.

Cytat	Typ narracji
„Im uporczywiej jednak myślał, tym jaśniejsze i bardziej wyraziste stawały się szczegóły przygody, więc nareszcie uwierzył, że to jednak nie był sen. Niepewności trzeba się było pozbyć. Szybko przełknął śniadanie i poszedł szukać Hucka”. Źródło: M. Twain, <i>Przygody Tomka Sawyera</i> , Warszawa 2014, s. 184.	
„Mnie to się bardzo podoba, można by pomyśleć, że jest Boże Narodzenie, szczególnie kiedy mama mówi, że na pewno nie zdąży ze wszystkim na czas”. Źródło: R. Goscinny, J.J. Sempe, <i>Mikołajek ma kłopoty</i> , Warszawa 2014, s. 48	
„W roku 1654 ojciec mój był kupcem w Hull, mieście portowym we wschodniej Anglii. Miał się wcale nieźle, bo prowadził znaczny handel towarami zamorskimi, ale nie był szczęśliwy”. Źródło: D. Defoe, <i>Przypadki Robinsona Crusoe</i> , Warszawa 2017, s. 3.	
„Na ganku już stojąc, w płaszczu jakiegoś przedziwnego i zapewne bardzo wytwornego kroju, z lekka na ramiona zarzuconym, Darzecki pochylił się ku uchu szwagra tak, jakby to uczynił posąg i szepnął: (...)”. Źródło: Eliza Orzeszkowa, <i>Nad Niemnem</i> , Warszawa 2017, s. 207.	
„Pewnego bardzo ciepłego wieczoru o godzinie siódmej zbudził się Ojciec Wilk, zażywający całodziennego wypoczynku wśród wzgórz Seeonee. Podrapał się, ziewnął i zaczął wyciągać jedną łapę po drugiej, chcąc pozbyć się sennego odrętwienia, jakie wyczuwał jeszcze w koniuszkach pazurów”. Źródło: R. Kipling, <i>Księga dżungli</i> , Poznań 2017, s. 5.	

narracja pierwszoosobowa

narracja pierwszoosobowa

narracja trzecioosobowa

narracja trzecioosobowa

narracja trzecioosobowa

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ważne!

W utworach epickich historia opowiadana jest przez narratora. Ze względu na sposób wypowiedzi taką narrację dzielimy na:

- **pierwszoosobową**, gdzie narrator mówi w 1. osobie liczby pojedynczej i opowiada o wydarzeniach, w których sam bierze udział. Takiego narratora nazywamy **narratorem konkretnym**,
- **trzecioosobową**, gdzie narrator mówi w 3. osobie liczby pojedynczej i opisuje wydarzenia z perspektywy obserwatora. Taki narrator jest **narratorem abstrakcyjnym (wszystkowiedzącym)**.

” Tadeusz Śliwiak

Test

Powiedziałem sześciolatekowi

narysuj dom

- narysował mrówkowiec

Powiedziałem narysuj ptaka

- narysował samolot

Powiedziałem narysuj niedzielę

- narysował ogromny stadion

wypełniony po brzegi

A gdzie ty jesteś - spytałem

- tu - odpowiedział stawiając

jeszcze jedną kropkę

Źródło: Tadeusz Śliwiak, *Test*, [w:] tegoż, *Znaki wyobraźni*, Warszawa 1975, s. 233.

Ćwiczenie 8

Scharakteryzuj podmiot liryczny.

Ćwiczenie 9

Wymień bohaterów lirycznych.

Ćwiczenie 10

Określ sytuację liryczną.

Ćwiczenie 11

Przekształć tekst zamieszczonego powyżej wiersza Tadeusza Śliwiaka, tak aby był on tekstem epickim z narracją:

- pierwszoosobową,
- trzecioosobową.

Ćwiczenie 12

Przekształć tekst zamieszczonego powyżej wiersza Tadeusza Śliwiaka, tak aby był on tekstem dramatycznym.

Polecenie 1

Napisz treść zaproszenia do uczestnictwa w wydarzeniu, w czasie którego zostanie odczytany:

- wybrany utwór epicki,
- wybrany utwór liryczny.

Polecenie 2

Zastanów się, który z rodzajów literatury bardziej do ciebie przemawia, epika czy liryka? Uzasadnij swój wybór przy użyciu co najmniej trzech argumentów.

Polecenie 3

Odczytaj dziesięć praw czytelnika. Poniżej napisz, z którego prawa korzystasz najczęściej. Krótko wyjaśnij swój wybór.

” Daniel Pennac

Prawa czytelnika

- Prawo do nieczytania.
- Prawo do przeskakiwania stron.
- Prawo do niekończenia książki.
- Prawo do czytania jeszcze raz.
- Prawo do czytania byle czego.
- Prawo do [bovaryzmu](#) (choroby przenoszonej przez tekst).
- Prawo do czytania byle gdzie.
- Prawo do czytania na wrywki.
- Prawo do czytania na głos.
- Prawo do milczenia.

Źródło: Daniel Pennac, *Prawa czytelnika*, [w:] tegoż, *Jak powieść*, tłum. Katarzyna Bieńkowska, 2007, s. 173.

Polecenie 4

Napisz list do czytelnika w imieniu autora twojej ulubionej książki, aby zachęcić do sięgnięcia po jej lekturę.